

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete, 15 hp

Genuskonstruktioner i två dystopier

Värdegrundsarbete i gymnasieskolans svenskämne

Författare: Jill Fransson

Handledare: Astrid Regnell

Examinator: Sofia Ask

Termin: VT22

Ämne: Svenska

Nivå: Avancerad nivå

Kurskod: 4SVÄ2E

Abstract

I den här studien analyseras *Nittonhundraåttiofyra* av George Orwell och *Circle* av Dave Eggers utifrån queerteorier och teorier om hegemonisk maskulinitet för att studera hur könsroller framställs i två dystopiska verk skrivna med flera decenniers mellanrum men även för att diskutera hur texterna kan användas för att uppmärksamma teman som kön och identitet i värdegrundsarbetet på gymnasieskolan. Av studien framkommer att de flesta karaktärer i romanerna förhåller sig till rådande normer för respektive kön, även om normerna ser olika ut beroende på när verken skrevs. De manliga karaktärerna är statiska, vilket även de kvinnliga är även om man i dessa kan se en större dynamik i konstruktionen av genus. Trots detta återspeglar de kvinnliga karaktärerna de sociala normer som finns för kvinnor. Några karaktärer uppvisar dubbla genus, det vill säga att de besitter manliga såväl som kvinnliga egenskaper. Verken är en utgångspunkt för att diskutera genus i svenskundervisningen, eftersom könsrollerna är tydligt framställda och ger möjligheten att problematisera och diskutera framställningen av genus i olika tidskontexter.

Nyckelord

Dystopi, genus, normer, svenskämnet

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Syfte	2
2 Bakgrund	2
2.1.1 Dystopins genredrag.....	2
2.1.2 Didaktisk potential.....	3
2.1.3 Genus och skönlitteratur i gymnasieskolan.....	3
2.2 Två dystopier: Orwells 1984 och Circle av Eggers	5
3 Tidigare forskning	5
3.1 Genus i andra dystopiska romaner.....	5
3.2 Genus i barn- och ungdomslitteratur	7
3.3 Om Orwells 1984 och Eggers Circle	8
4 Teoretiska utgångspunkter	9
4.1 Genusbegreppet	9
4.2 Queerteori och hegemonisk maskulinitet	10
5 Metod	12
5.1 Metodkritik	12
6 Analys	13
6.1 Nittonhundraåttiofyra	13
6.1.1 Winston och Julia.....	13
6.1.2 Winston och O'Brien.....	15
6.1.3 Julia och Katherine	17
6.1 Circle	18
6.1.1 Mae och Annie.....	18
6.1.2 Mae och de manliga cheferna	20
6.1.3 Mae, Francis och Kalden.....	21
6.2 Avslutande jämförelse	22
7 Diskussion	23
7.1 Genus i Nittonhundraåttiofyra och Circle	23
7.2 Om texternas relevans och integration i värdegrundsarbetet.....	25
7.3 Vidare forskning	27
Referenser	28

1 Inledning

Dystopisk litteratur blir alltmer populärt bland barn och ungdomar. Genom romaner, tv-serier och filmer kan elever ta del av narrativ om ungdomar som lever i andra världar där framtiden inte är ljus. Med utgångspunkt i frågan hur karaktärernas identitet är kopplade till genus och hur detta överensstämmer med samtidens sociala normer och värden har jag i den här studien valt två verk som anses vara dystopiska, men som är skrivna med flera decenniers mellanrum. George Orwells *Nittonhundraåttiofyra* är en roman som ofta läses av ungdomar och vuxna, både i och utanför skolan, eftersom den anses vara ett av dystopigenrens mest klassiska verk (Grönberg, 2017). Den skrevs några år efter andra världskrigets slut och har uppfattats som en varning mot totalitära regimers kraft (Bloom, 2004:44). Eggers roman *Circle* berättar i stället en historia om ett företag som liknar Google och Facebook som långsamt blir ett världsdominerande och totalitärt företag som begränsar människors integritet och privatliv. Av amerikanska kritiker har den bland annat kallats för en ”aktuell och kraftig bilaga till *Nittonhundraåttiofyra*”, men med skillnaden att det inte är staten som är allseende, utan snarare teknologiska giganter (Nieuwenhuis, 2013). Kontexten som romanen utspelar sig i, där övervakningen via sociala medier har en framträdande roll, kan antas vara lätt för elever att relatera till i och med framväxten av stora populära sociala medier så som Facebook, Instagram och Snapchat, för att nämna några.

I studien presenteras några sätt att se på hur genus och könsroller skapas och fungerar i samhället såväl som i vald dystopisk litteratur. För svensklärare är det viktigt att uppmärksamma hur könsroller skildras i romaner som många ungdomar läser och ställa sig frågan hur dessa verk kan användas i undervisningen. Särskilt i förhållande till skolans värdegrund kan teorier och tankar om hur genus konstrueras eller omkonstrueras sättas i relation till olika hierarkier inom litteraturen såväl som samhället. Genom att använda äldre såväl som nyare litteratur kan svensklärare hitta ingångar till diskussioner om identitet och genuskonstruktioner, men också till makt i förhållande till kön. Om lärare inte samtalar med elever om hur kön konstrueras kan det hända att man tar för givet att det är något statiskt som inte förändras, vilket då skulle kunna utesluta individer med andra könsidentiteter. Elevers medvetenhet om genusfrågor kan utvecklas om de själva får undersöka hur genus konstrueras i den litteratur som de läser.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att analysera hur genus konstrueras i romanerna *Nittonhundraåttiofyra* av George Orwell och *Circle* av Dave Eggers och att diskutera dessa skönlitterära verks didaktiska potential för att uppmärksamma teman som kön och identitet i värdegrundsarbetet på gymnasieskolan. Analysen utgår från genusvetenskapliga teorier. I studien uppmärksammas ett synsätt där man ser på genus som något som konstrueras och hur dessa konstruktioner stärks av beskrivningar och handlingar i den valda litteraturen. Denna studie har för avsikt att besvara följande frågor:

- På vilka sätt konstrueras genus i *Nittonhundraåttiofyra* och i *Circle*?
- Hur kan lärare inom ramen för svenskämnet arbeta med teman och karaktärer i ovanstående verk för att främja värdegrundsarbetet och skapa ökad medvetenhet om genus och identitet?

2 Bakgrund

I detta kapitel presenteras en kortare bakgrund till genren dystopi och begreppet *didaktisk potential*. Dessutom presenteras en bakgrund till de analyserade verken.

2.1.1 Dystopins genredrag

Dystopi som genre har sina rötter långt tillbaka i tiden, och termen *dystopi* började användas i slutet av 1800-talet för att beskriva en negativ samhällsvision som utgör en motsats till utopi. Dystopin tar avstamp i en oro för framtiden och saker som upplevs utgöra ett hot mot människans existens (Nilsson Skåve, 2017:95). Den dystopiska litteraturen innehåller oftast någon form av samhällskritik och har tidigare bland annat handlat om vad som kan bli följderna av olydnad mot Gud, skenande industrialisering, diktatoriska system och kärnvapenkrig. Men sedan ett par decennier tillbaka är det ofta miljö- och klimatkatastrofer orsakade av människan som utgör basen för dystopisk litteratur (Nilsson Skåve, 2017:96). Många dystopier romantiserar möjligheten att starta om på nytt och chansen att få uppleva en form av pånyttfödelse i spåren av katastrofen, vilket ofta kan ses i ungdomsdystopier där den yngre generationen ställs mot den äldre. Ansvaret för att det gått fel ligger på de äldre och de yngre tvingas leva med konsekvenserna och försöka skapa en ny framtid (Nilsson Skåve, 2017:95).

2.1.2 Didaktisk potential

Alkestrand skriver att didaktisk potential är ett begrepp som ofta förekommer inom examensarbeten på lärarutbildningen, men att det används utan att preciseras. Hon menar att detta kan bero på att ”det finns en vardaglig och förment väletablerad användning av begreppet” (Alkestrand, 2016:68). Vidare skriver Alkestrand att begreppet troligtvis utgör en del av lärarutbildningens diskurs och därmed har en på förhand given innebörd av de skribenter som använder sig av det men att denna innebörd inte nödvändigtvis är uppenbar för utomstående läsare (ibid.). Hon diskuterar begreppet och hur andra använt det, bland annat Christian Mehrstam i artikeln ”Fallet med den muterade science fictiondeckaren” (2010) och Vanessa Joosen i artikeln ”Fairy-tale Retellings Between Art and Pedagogy” (2005). Enligt Alkestrand använder Mehrstam begreppet för att benämna den möjlighet som finns att diskutera exempelvis klassfrågor utifrån skönlitteratur i ett klassrumssammanhang (2016:69). Joosen använder däremot begreppet synonymt med *didactic intention* och *didactic message*. Den didaktiska potentialen kopplas därmed till de medvetna intentioner som en författare har med ett verk (ibid.). Alkestrand håller inte med om denna användning av begreppet, utan menar att det då ses som en envägskommunikation där författaren lägger sina medvetna intentioner i texten som sedan oproblematiskt överförs till läsaren (2016:69). Hon menar att det är omöjligt att avgöra en författarens intentioner utifrån enbart den skönlitterära texten: ”En skönlitterär texts didaktiska potential är en potential i betydelsen en *möjlighet* som texten ger upphov till” (Alkestrand, 2016:71).

Begreppet *didaktisk potential* används av Alkestrand för att undersöka *vilka möjligheter att problematisera värdegrundsfrågor som skönlitteratur ger upphov till* (2016:70). Det är denna definition som ligger till grund för kommande användning av begreppet även i denna studie.

2.1.3 Genus och skönlitteratur i gymnasieskolan

Sedan januari 2017 och den skärpta diskrimineringslagen är alla skolor skyldiga att arbeta med aktiva åtgärder gällande likabehandling. Dessa åtgärder ska vara ett förebyggande och främjande arbete för att motverka diskriminering och verka för lika rättigheter samt möjligheter oavsett exempelvis kön, etnisk tillhörighet eller ålder. Enligt lagen ska den svenska skolan arbeta för allas trygghet och möjlighet att utvecklas i skolan och skolor som inte följer lagen kan bli straffade. I gymnasieskolans värdegrund finns det ett tydligt mål gällande medmänsklighet och förståelse, och där

står det att ingen ska utsättas för diskriminering på grund av *kön* eller *könsöverskridande identitet*:

Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. (Skolverket, 2018)

I värdegrunden för gymnasieskolan nämns dock inte ordet *genus*, däremot används *kön* och *könsöverskridande identitet eller uttryck*. Vad som avses med kön förtydligas inte i styrdokumentet, men i och med att de använder *könsöverskridande uttryck* går det att anta att det finns en idé om genus, även om det inte står utskrivet. Detta antagande bygger på att begreppet *könsöverskridande uttryck* förutsätter att det finns handlingar och uppförande som är associerade med manlighet respektive kvinnlighet.

I ämnesplanerna för svenska nämns inte heller genus, däremot berörs manliga och kvinnliga författare inom skönlitteraturen i alla tre kurserna i svenska. I för svenska står det att kärnan i svenskämnet är språk och litteratur och att människan, med hjälp av skönlitteratur, kan uttrycka sin personlighet och lära känna sin omvärld och de som lever i den. Enligt ämnesplanen ska eleverna utveckla ”Förmåga att läsa, arbeta med och reflektera över skönlitteratur från olika tider och kulturer författade av såväl kvinnor som män samt producera egna texter med utgångspunkt i det lästa”. I de tre enskilda kurserna Svenska 1, 2 och 3, berörs detta på olika sätt. I Svenska 1 ska eleverna läsa skönlitteratur, ”författad av såväl kvinnor som män, från olika tider och kulturer” och i Svenska 2 ska ”Svenska och internationella författarskap, såväl kvinnliga som manliga” beröras. Slutligen, i Svenska 3 ska eleverna läsa ”Skönlitterära texter, författade av såväl kvinnor som män, inom genrerna prosa, lyrik och dramatik”. Målet är att eleverna under sin gymnasietid ska utveckla ”förmåga att använda skönlitteratur och andra typer av texter samt film och andra medier som källa till självinsikt och förståelse av andra människors erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar. Den ska utmana eleverna till nya tankesätt och öppna för nya perspektiv (Skolverket, 2018)

År 2012 gjorde Skolinspektionen en kvalitetsgranskning som hette *Skolornas arbete med demokrati och värdegrund*. I rapporten granskades 17 skolor från 10 kommuner och den kan därmed inte ge en generell bild av hur det ser ut i Sverige, men det resultat som visas är intressant eftersom den visar på brister gällande genusarbete. Skolinspektionens granskning visar att samtliga skolor som besöktes har behov av att utveckla ett kritiskt förhållningssätt hos rektorer, lärare och i undervisningen (2012:45f). De skriver att lärare själva inte ser eller problematiserar de rådande mönster

och normer som finns för genus för att sträva efter att ge ett likvärdigt utrymme i undervisningen för pojkar och flickor (2012:45f). Det kan tänkas att det därför blir ännu viktigare att lärare genom lärarutbildning och fortutbildning tillåts utmana sig själva och sina synsätt. I denna kvalitetsgranskning blir det tydligt att lärare behöver få rätt kompetens och verktyg för att kunna undervisa elever inom ett område där det saknas konkreta regleringar i styrdokumentet.

2.2 Två dystopier: Orwells 1984 och Circle av Eggers

Nittonhundraåttiofyra publicerades 1948, några år efter andra världskrigets slut och har tolkats som en varning mot totalitära regimers kraft (Bloom, 2004:44). Den skrevs efter andra världskriget då det var svåra tider i Europa. I Storbritannien var en fjärdedel av de brittiska hemmen utan elektricitet och det fanns endast en TV-kanal. Majoriteten av kvinnorna stannade hemma och tog hand om familjen, medan de flesta männen jobbade inom industrin med exempelvis järn- och ståltillverkning. Romanen *Circle* skriven av Eggers berättar en historia om ett företag (som liknar verkliga företag som Google och Facebook) som långsamt blir ett världsdominerande och totalitärt företag som begränsar människors integritet och privatliv. Av amerikanska kritiker har den bland annat kallats för en aktuell och kraftig bilaga till *Nittonhundraåttiofyra* men att det inte är regeringen som är ”Storebror” utan snarare Google- och Facebook-liknande teknologiska giganter, i romanens fall kallad ”The Circle” (Nieuwenhuis, 2013).

3 Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare forskning om genus i barn- och ungdomslitteratur samt inom den dystopiska litteraturen. Det finns flertal studier och forskning om Orwells *Nittonhundraåttiofyra*. Dessvärre finns det mycket mindre forskning och studier om Eggers roman *Circle*. Jag har därför fått utgå från studentuppsatser.

3.1 Genus i andra dystopiska romaner

I *Women's Utopian and Dystopian Fiction* av Sharon R. Wilsons (2014) undersöker flera forskare hur utopisk och dystopisk litteratur skapar nya världar och hur de inom denna typ av litteratur kritiserar könsroller, traditioner och värderingar. Två av författarna vars litteratur undersöks är nobelpristagarna Doris Lessing och Toni Morrison, men även författare som anses vara klassiska, såsom Margaret Atwood och Ursula Le Guin (Wilson, 2014:2). Ett liknande tema utforskas i *Worlds Apart? Dualism*

and Transgression in Contemporary Female Dystopias (Mohr 2005). Mohr undersöker bland annat hur begreppen dualitet och transgression gestaltas i dystopisk litteratur skriven av kvinnor (till exempel Margaret Atwood).

I *Female Rebellion in Young Adult Dystopian Fiction* (Day, Green-Barteet och Montz, 2014) sammanställs flera essäer som på olika sätt behandlar kvinnliga protagonister i dystopisk litteratur, främst med fokus på romaner för unga vuxna. Boken är indelad i tre delar där de olika essäeförfattarna bland annat undersöker kulturella antaganden och förväntningar hos ungdomar. Essäerna i denna samling visar bland annat att unga kvinnor i dystopisk litteratur från 1900-talet till början av 2000-talet förkroppsligar olika typer av motsägelser till exempel av styrka och svaghet samt motstånd och samtycke. Ett exempel på denna typ av karaktär är bland annat Katniss Everdeen i *Hungerspelen*. En central poäng som studierna framhäver är den ”rebelliska flickan” och hur hon är som huvudperson: en figur som motsäger vanliga uppfattningar av hur flickor bör vara genom att ifrågasätta begränsningar och göra uppror. Författarna menar att trots att flickor och deras uppror (i litteraturen) inte alltid lyckas så intar karaktärerna rollen som aktiv representant snarare än en passiv åskådare, vilket i sin tur leder till att de illustrerar pågående utmaningar med att omdefiniera vad det innebär att vara en ung kvinna i dagens samhälle (Day, Green-Barteet & Montz, 2014).

Intresset för dystopiska romaner är stort i studentuppsatser, exempelvis har Anna Olsson och Clara Erikssons (2016) gjort en studie kallad *Hungerspelen: Normkritisk eller normativ – en karaktärsstudie ur ett genusperspektiv* där fyra karaktärer ur *Hungerspelen* undersöktes. I studien fokuserade författarna på hur karaktärernas fysiska och psykologiska egenskaper beskrevs, i syfte att illustrera hur kön framställs i en modern ungdomsroman. Resultatet av studien visade att innehållet i *Hungerspelen* utmanar de traditionella genusmönster som existerar i samhället. Liknande resultat visade Evelina Mårtenssons (2017) studie *Genuskonstruktioner Hungerspelen och Ruts bok: Hur kan texterna användas i gymnasieskolans värdegrundsarbete?* Mårtensson visar att det i texterna finns en mängd olika könskonstruktioner och att Katniss Everdeen (huvudperson i *Hungerspelen*) är statistiskt manlig i sin beskrivning, till skillnad från karaktären Ruth som har ett dynamiskt kön som varierar beroende på könet hos de hon interagerar med. Hon konstaterade även att vanligt för båda huvudpersonerna är att deras kön kan förstås inom vad hon kallar den ”heterosexuella matrisen”. Även Felicia Teglén och Marie Österholm (2015) har undersökt genuskonstruktioner i *Hungerspelen*, men genom en kvalitativ filmanalys. Deras studie heter *Genuskonstruktioner i ”The*

Hunger Games” – en kvalitativ filmanalys av kvinnliga och manliga roller och där analyserades samtida medierepresentationer utifrån teoretiska begrepp som hegemonisk maskulinitet, teorier om representationer och stereotyper samt teorier kring genus i populärkultur. Syftet med studien var att undersöka hur kvinnliga och manliga roller konstrueras i filmatiseringen av trilogin. Genom språk och kommunikation kunde de upptäcka innebörder, relationer och strukturer. Resultatet av deras studie visade, i likhet med Mårtenssons, att huvudrollsinnehavaren tillskrivs både kvinnliga och manliga roller utifrån inlärd mönster. När Katniss ska ”göras till kvinna” (Teglén & Österholm, 2015) förändrades hennes utseende och klädval, vilket författarna kopplar till genus och medvetenheten om att könsnormer kan ses som sociala konstruktioner. De menar även att filmen är normbrytande, eftersom männen får utrymme att visa känslor och sårbarhet, medan kvinnor står som starka och självständiga individer.

3.2 Genus i barn- och ungdomslitteratur

I boken *Barnbokens byggklossar* har forskaren och författaren Maria Nikolajeva (2017) använt sig av könsstereotyper för att kategorisera skillnader i personbeskrivningar som hon funnit i barnböcker. Nikolajeva har analyserat innehållet i flera svenska och översatta barnböcker och därefter konstruerat ett schema för egenskaper som kan betraktas som stereotypa för män och kvinnor. Dessa egenskaper menar hon är kodade enligt de normer som råder, vilket medför att det görs en åtskillnad mellan det manliga och kvinnliga könet. Hon beskriver att pojkarna oftast växer i litteraturen medan flickorna tenderar att krympa, alltså att de manliga karaktärerna ofta är dynamiska medan de kvinnliga är statiska och står stilla i utvecklingen (Nikolajeva, 2017:191ff). Det är också vanligt att de kvinnliga karaktärerna uppvisar flera manliga attribut i barnböcker, men att de i slutet anpassar sig till den rådande normen och agerar utifrån feminina könsstereotyper.

Nikolajeva (2017:193) skriver att ett av de största problemen vid analys av genusaspekter är att oppositionen mellan manligt/kvinnligt, eller snarare maskulint/feminint, är mycket mer komplicerad än vad man kan tro. Med detta menar hon exempelvis att i vår kultur betraktas ”manligt” och ”maskulint” som normen och om något i texten inte specifikt skildras som ”kvinnligt” kommer vi att uppfatta det omedvetet som normalvärde, det vill säga manligt (ibid.). Föreställningarna om vad som är typiska manliga och kvinnliga drag förändras över tid och Nikolajeva (2017:194f)

menar att även pojkar tillåts visa ”kvinnliga” drag som sårbarhet och omtanke i moderna romaner.

Något man bör ha i åtanke är att Orwells roman inte är skriven för en yngre publik, målgruppen är snarare vuxna. Eggers roman är däremot riktad mot ungdomar och unga vuxna eftersom karaktärerna är yngre och kontexten för berättelsen kopplad till en yngre generation. Orwells verk har inte en implicit ung läsare. En annan sak att uppmärksamma är att föreställningarna om vad som är typiska drag för manlighet och kvinnlighet förändras. Romanen *Nittonhundraåttiofyra* kom ut 1948 och de normer för män och kvinnor som var aktuella då är inte helt som de normer som råder idag. Romanen *Circle* kom ut 2013 och kan därför antas spegla rådande normer.

3.3 Om Orwells 1984 och Eggers Circle

Daphne Patai genomförde 1984 en studie kallad *The Orwell Mystique: A Study in Male Ideology*. I studien undersökte Patai alla Orwells stora romaner, essäer och artiklar och argumenterar kritiskt för att han skulle vara besatt av maskulinitet och ha åsikten att kvinnor bör underkasta sig. Patai frågar sig var alla kvinnliga läsare av Orwells verk kan ha uppfattat misogynin i Orwells texter samt om de kände sig exkluderade från bekymren för mänskligheten i Orwells texter. Hon menar att det blir en dissonans när läsaren av Orwells verk har ett annat kön än det som han explicit har vänt sig till, vilket enligt Patai i majoriteten av hans texter är brittiska medelklassmän. En kvinnlig läsare som identifierar sig som kvinna blir exkluderad ur berättelsen (1984). *Nittonhundraåttiofyra* är pessimistisk, och Patai menar att detta är en logisk följd av Orwells engagemang för att polarisera människor enligt könsroller och könsidentiteter, samtidigt som det legitimerar manlig dominans och aggression. Även Paul Bail (2003) skriver att unga kvinnor kan tycka att det är svårt att läsa Orwells roman, eftersom de kan finna huvudkaraktären Winstons attityder misogyna och sadistiska och att bikaletärens Julias karaktär är otillräckligt beskriven för att de ska kunna identifiera sig med henne (2003:216). Ingen av de betydande kvinnorna i Winstons liv är vidare utvecklade som karaktärer. Bail poängterar dock att Orwells marginaliserande av de kvinnliga huvudkaraktärerna och hans framhävande av de politiska frågorna och det manliga kamratskapet är karakteristiskt för hans samtid (2003:217). Bail menar ändå att man kan föreställa sig Julia som en tredimensionell karaktär baserad på de antydningar som Orwell lämnar i texten (Bail, 2003:217).

Både Orwell och Eggers romaner analyseras i en studie av Aardema (2014). I studien jämförs tre dystopiska verk utifrån ett genusperspektiv, varav *Nittonhundraåttiofyra* och *Circle* utgör två. Den studiens syfte var att genom närläsning undersöka hur romanerna passar in i den dystopiska traditionen samt om och hur detta inverkar på hur kön beskrivs (2014:7). Aardema skriver att kvinnliga karaktärer i *Nittonhundraåttiofyra* presenteras från ett manligt perspektiv, och att kvinnor beskrivs som mindre intelligenta, emotionella, passiva och lätta att manipulera (2014:42). Orwell försöker inte ifrågasätta genusrelationer eller föreställa sig dem annorlunda än den rådande hierarkin, och Aardema menar därför att verket inte bara är dystopiskt när det gäller makt och totalitarism, utan också för att det inte tar upp frågor om könsroller och för att det marginaliserar kvinnor (2014:43). Enligt Aardema ifrågasätter inte heller Eggers roman de olika relationerna mellan könen och presenterar endast en ensidig syn av vad livet i ”The Circle” har att erbjuda:

Eggers presents just a one-sided view of what it means to live in the world of the Circle and ignores the fact that the implications of the present ideology, which maintains the binary hierarchical gender relations, are different for men and women. (Aardema, 2014:43)

Hon menar även att Eggers borde ifrågasätta könsrelationerna eller porträtterat dem annorlunda eller att han borde använt sig av en mer uppfinningsrik berättarstrategi som erbjuder flera perspektiv. Vidare skriver Aardema att det är svårt att engagera sig i eller identifiera sig med huvudpersonen eftersom hon inte verkar vara medveten om skillnaderna mellan män och kvinnor. Aardema avslutar sin analys med att säga att hon tycker att det är pinsamt att Eggers inte tagit tillfället i akt för att ifrågasätta dagens könsroller genom att porträttera dem på andra, annorlunda sätt och att det inte finns några kritiker som har reflekterat över detta i sina recensioner (2014:44).

4 Teoretiska utgångspunkter

I följande kapitel presenteras de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för analysen. Dessa utgångspunkter är genusbegreppet, queerteori och hegemonisk maskulinitet.

4.1 Genusbegreppet

Sedan 1970-talet har begreppet *genus* blivit vanligt som övergripande benämning på den sociala konstruktionen av kön. Enligt den franska feministen Simone de Beauvoir är att vara kvinna ett tillstånd under aktiv konstruktion, vilket hon uttryckte på följande

sätt: ”Man föds inte till kvinna, man blir det”. Hirdman (2001) definierar genussystemet som en dynamisk struktur, bestående av förväntningar, föreställningar och processer som återskapas enligt ett bestämt mönster. Systemet består av två principer där den ena är en *dikotomi* (ett isärhållande) och den andra är en *hierarki* (en rangordning). Dikotomin innebär en tankefigur där manligt och kvinnligt ses som skilda saker och som motsatspar. Hierarkin handlar om att mannen ses som normen för det allmängiltiga och kvinnan därmed blir en avvikelse från normen, vilket leder till att manligt genus har en högre status än kvinnligt (Hedlin, 2010:17). En kritik mot Hirdmans genussystem är att det framstår som statiskt, fixerat och att ett sådant system osynliggör hur vi förhandlar och agerar gränsöverskridande.

Uttrycket *Doing gender*, att ”göra genus”, syftar på att alla är involverade i ett kvinnlighets- och manlighetsgörande (Hedlin, 2010:22). Detta tankesätt introducerades av sociologerna West och Zimmerman (1987). Det handlar om att förhålla sig till dominant könsnormer, men poängen i resonemanget är att det som uppfattas som uttryck för en fast och stabil inre könsidentitet i stället ska ses som något som görs (Hedlin, 2010:22). West och Zimmerman (1987) menade att eftersom femininitet och maskulinitet inte egentligen existerar så är det något som ständigt måste ”göras”. Normerna som styr hur en kvinna eller man ska bete sig upprätthålls genom att vi ger uttryck för dem, vilket kan ske oreflekterat. Dessa gestaltningar krävs för att vi ska fortsätta uppfatta det feminina och maskulina som något naturligt och självklart (Hedlin, 2010:22). Även Connell och Pearse (2015) skriver att vi intar en plats i genusordningen, eller förhåller oss till den plats vi tilldelats, genom vårt sätt att uppträda i vardagen. Människor blandar maskulina och feminina personlighetsdrag i varierade proportioner (Connell & Pearse, 2015:20f). Detta gör att vi inte kan se på kvinnlighet och manlighet som något av naturen givet, eftersom människor konstruerar sig själva som maskulina eller feminina. Genus handlar alltså om de föreställningar som knyts till kvinnlighet/manlighet och kvinnor/män, men det handlar även om värderingar och makt.

4.2 Queerteori och hegemonisk maskulinitet

Queerteori används för att belysa processer som medverkar till att heterosexualiteten framstår som standardiserad och naturlig (Ambjörnsson, 2006). Det är ett analytiskt perspektiv som har utvecklats för att skapa ett förhållningssätt till frågor om förändringen av de traditionella könsmönstren och föreställningarna om kön och

heteronormativitet. Centralt i queerteorin är bland annat att vända upp och ner på det som anses vara normalt och ger redskap att ifrågasätta det som tagits för givet i samhället. Samtidigt menar Ambjörnsson (2006) att queerteorin inte är en enhetlig teoribildning, utan att den består av olika perspektiv på kultur, samhälle och identitet men att det är just problematiseringen av bland annat sexualiteten som håller ihop perspektiven. Heteronormativitet är en viktig del i denna teori, och genom att tala om detta i stället för heterosexualitet understryks att det är normsystemet som undersöks, inte människors sexuella handlingar. Heteronormativiteten är ofta outtalad och upprätthålls genom normaliseringsprocesser, exempelvis processer som belönar om man uppträder på ett sätt som förväntas av heterosexuella (Ambjörnsson, 2006:52). Detta hävdar även den amerikanska filosofen Judith Butler, som skriver att föreställningar om manligt och kvinnligt bygger på och förutsätter ett antagande om heterosexualitet som norm (Butler, 1990). Ambjörnsson skriver att heteronormativitet tvingar in människor i en snäv ram för hur de bör vara och agera; för att exempelvis framstå som kvinna krävs att man har en kropp som kategoriseras som kvinnokropp, men det krävs även att man uppträder enligt samhällets förväntningar på kvinnor (Ambjörnsson, 2016:127). Slutligen krävs att personen uppvisar ”rätt” sorts sexualitet och endast då kommer den personen att uppfattas som en ”riktigt normal kvinna” (2016:127). En kritik som framkommit mot queerteorin är att försöken att utmana heteronormativiteten fått motsatt effekt så att den i stället kommit att erkännas och upprätthållas.

På 1980-talet utvecklades teorin om den hegemoniska maskuliniteten av Raewyn Connell (1996). Teorin definieras som ”det idealiserade sätt att vara man på vilket kräver att andra män positionerar sig i relation till idealet och som legitimerar genusordningen, dvs. mäns underordning av kvinnor” (Gottzén, 2014). Hegemonisk maskulinitet är det ideal som andra män relaterar till, men den måste även legitimera det faktum att män som grupp är överordnade kvinnor (Connell, 1996). Det handlar dock inte bara om stereotypa mansideal, utan det är även en process menar Gottzén:

Hegemoni hänvisar till den kulturella dynamik som gör att en grupp kan hävda och upprätthålla en ledande position i samhällslivet. Kulturellt sett höjer sig vid en given tidpunkt en viss form av maskulinitet över andra former. (Gottzén, 2014)

Hegemonisk maskulinitet kan beskrivas som att en diktator styr ett land där det aldrig går att få makt över folket utan att bygga allianser med andra grupperingar. Det kan baseras på våld och hot om våld, men även på att några tjänar på att just den personen sitter vid makten. Hegemoni handlar således primärt inte om våld eller förtryck, utan det handlar även om att någon vinner på att en person bestämmer. Systemet är inte slutet

och hierarkin är aldrig klar. Innehållet i hegemonin kan alltid utmanas och ifrågasättas av andra män och/eller kvinnor, samtidigt som det råder en ständig maktkamp om vem som har tolkningsföreträde (Gottzén, 2014).

5 Metod

Metoden är hämtad ur hermeneutiken, där den hermeneutiska cirkeln utgör ett viktigt verktyg. Den hermeneutiska cirkeln innebär att delarna i en text tolkas utifrån texten som helhet och helheten utifrån delarna (Bergström & och Boréus, 2012:31). Att tolkaren alltid har någon form av förförståelse eller fördom i tolkningen av en text är något som den hermeneutiska metoden utgår från (2012:31). Eftersom samhälle och litteratur påverkar varandra kan textanalyser om hur genus framställs i skönlitteratur användas för att studera något som kan bli ett samhällsproblem. Några av fördelarna med denna typ av analys är att den kan användas för att studera förändringar i synsätt över tid och hur studier av genuskonstruktioner kan integrera frågor om makt, exempelvis genom att studera olika typer av ordningar som kulturell hegemoni eller könsmakt.

För att synliggöra hur genus konstrueras i de analyserade romanerna skedde tolkningen tematiskt. Jag har fokuserat på 1) hur karaktärerna porträtteras med hänsyn till deras utseende och egenskaper, 2) vad de säger samt 3) hur de beskrivs av de andra karaktärerna. Vanligtvis talar man om dynamiska eller statiska karaktärer (Holmberg & Ohlsson 1999:61). De dynamiska karaktärerna är ofta komplexa och mångsidiga och förändras eller utvecklas under handlingens gång, till skillnad från de statiska karaktärerna som inte går igenom någon förändring eller utveckling (1999:61).

I Orwells roman har jag valt ut fyra karaktärer, två manliga (Winston och O'Brien) och två kvinnliga (Julia och Katherine). I Eggers roman har jag valt att fokusera på två kvinnliga karaktärer (Mae och Annie) och på tre manliga karaktärer (Kevin, Kalden och Francis). Att större fokus ligger på kvinnliga karaktärer har att göra med att dessa är mer frekvent beskrivna och närvarande i *Circle*.

5.1 Metodkritik

I analysen i den här studien ingår två dystopiska romaner, och därför kan inte studiens resultat vara representativt för dystopigenren som helhet, vilket påverkar studiens generaliserbarhet. Att använda sig av fler romaner inom genren, äldre såväl som nyare, hade kunnat ge en bredare bild av hur genus framställs i dystopisk litteratur och hur det

eventuellt har förändrats över tid. Eftersom jag använder mig av två verk som har vissa likheter men är skrivna med sextio års mellanrum, hoppas jag kunna ge några exempel på hur framställningen av genus ser ut och hur normer kan ha förändrats. Något annat som också kan kritiserats är urvalet av karaktärer. Jag har valt att fokusera främst på namngivna huvudkaraktärer i respektive roman, vilket ofta är karaktärer som spelar störst roll för berättelsen. Detta för med sig att flera karaktärer utelämnas, eftersom de inte förekommer tillräckligt ofta eller är nog relevanta för studien. Något som är värd att påpeka gällande urvalet är också att *Circle* är indelad i två delar, varav jag endast har valt att analysera den första. Den främsta anledningen till denna avgränsning är bristen på tid och uppsatsens omfång. Om detta påverkar framställningen av karaktärerna i *Circle* kan jag inte avgöra, men jag är medveten om att denna avgränsning kan vara av betydelse för min förståelse och analys av romanen och dess karaktärer som helhet.

6 Analys

I detta kapitel presenteras först den tematiska analysen av *Nittonhundraåttiofyra* och därefter *Circle*. Karaktärernas relationer behandlas var för sig för att relationerna ska bli lättare att förstå. Avsnittet avslutas med en jämförelse av likheter och olikheter mellan verken.

6.1 Nittonhundraåttiofyra

I detta avsnitt presenteras analysen av karaktärer och relationer ur George Orwells (2016) roman.

6.1.1 Winston och Julia

Den första karaktären som presenteras i romanen är Winston Smith. Han är 39 år och beskrivs som en småvuxen och mager figur ”vars klenhet endast understryks av blåstället som var partiets uniform” (2016:8). Winstons yttre beskrivs mer ingående i meningen därpå, där det står att han hade ”mycket blekt hår, ansiktet var rödligt av naturen, hyn narig av grov tvål och slöa rakblad och av kylan under den vinter som just var slut” (2016:8). Han beskrivs även som passiv och drömmande, eftersom han spenderar delar av sin fritid med att skriva dagbok. Han hade köpt en anteckningsbok för att kunna skriva ned saker, och även om denna handling inte var olaglig i sig så medförde det antingen tjugofem år på arbetsläger eller till och med dödsstraff om det upptäcktes (2016:11).

Winston möter vid flera tillfällen blicken från en mörkhårig flicka, någon som han i drömmen föreställer sig som ”en likadan idiot som alla de andra, fullproppad med lögner och hatkänslor, kall som is” (2016:105). Att umgås med henne kan vara farligt för Winston, och han håller sig avvaktande, även om han gärna vill träffa henne. Även om hans karaktär är av manligt kön så skildras han inte nödvändigtvis med sådana egenskaper som tillskrevs män och manlighet enligt de sociala normer som rådde i Orwells samtid. Han beskrivs som sliten i sitt utseende och den rädsla han visar för att ta kontakt med den mörkhåriga kvinnan är inte manligt kodad, eftersom män ofta beskrivs som aktiva i sitt agerande – inte som timida och passiva (jfr Nikolajeva 2017).

Den mörkhåriga flickan heter Julia, är 26 år och en av de ledande kvinnliga huvudkaraktärerna. Hon beskrivs av Winston ha en spänstig och slank kropp, långa fingrar, välformade naglar och bruna ögon (Orwell 2016:113f). Hon brukar vanligtvis gå osminkad iklädd pojkoverall, allt enligt Partiets vilja. Läsaren får veta att hon är aktiv, arbetsam, engagerad och knappt har någon fritid eftersom hon är sysselsatt med Partiets olika aktiviteter (2016:116). Hon visar tendenser till att vilja vara alla till lags genom att vara patrulledare i Spionerna, jobba frivilligt tre kvällar i veckan för Ungdomens antisexförbund samtidigt som hon bär banderoller i demonstrationer och alltid ser glad ut (2016:116). I denna beskrivning ser man tydligt de sociala koder som Nikolajeva (2017:193) menar kopplas till kvinnlighet: självuppoffring och att vara lydig, att vara alla till lags och inte säga nej. Julia engagerar sig mycket, vilket även bekräftas av att hennes arbetsvecka är längre än Winstons.

På Julias initiativ börjar de två ses ensamma, i hemlighet. Det börjar en dag när de träffas i korridoren och hon ramlar. Då hjälper Winston henne upp samtidigt som hon smusslar någonting i handen på honom: en pappersbit hopvikt till en fyrkant (2016:102). På pappersbiten står det ”jag älskar dej”. Här ser man att Julia inte är rädd för att ta risker. Hon är väl medveten om de komplikationer som en relation kan innebära, men söker ändå kontakt. Även om hennes tidigare egenskaper till större del varit kvinnligt kodade så visar hon här en annan sida. Hon går från att vara passiv till aktiv, något som enligt Nikolajeva kan anses vara manligt (2017:193). Trots att det är ett problem att få kontakt med varandra och ordna en träff så lyckas de under lunchen växla sina få, men nödvändiga repliker. Vid ett av deras tidigaste möten säger Winston att han tror att hon [Julia] är en ”bra partimedlem som är ren i ord och gärning” (2016:108), men detta visar sig vara den bild hon vill att andra ska se, för hon är egentligen annorlunda. Julia uttrycker sig vid flera tillfällen grovt, vilket förvånar

Winston eftersom det inte är förväntat att en kvinna beter sig så. Enligt Nikolajevas studie är det vanligt att kvinnor beskrivs som försiktiga och aggressionshämmande (2017:193f).

Julia är även, trots sitt engagemang i Ungdomens antisexförbund, sexuellt aktivt något som Winston finner eggande eftersom han säger att ju fler hon haft desto mera älskar han henne för han avskyr renhet och godhet. Julia har haft många män och beskriver sig själv som "lastbar in i mörget". Hennes första kärlekshistoria hade hon som 16-åring med en 60-årig man i Partiet (2016:124). Winston, däremot, har endast haft sexuellt umgänge med sin fru. Julias agerande är inte typiskt kvinnligt, eftersom stereotypen är att en kvinna ska enligt denna snarare vara passiv och mild i sin framtoning (jfr Nikolajeva 2017). Julia kommenterar sin sexuella drift på följande sätt: "Man vill ha trevligt; men partiet förbjuder det" (2016:126). Här kan man dock se att hon beskrivs som emotionell och intuitiv. Hon går på sin egen känsla och gör vad hon känner för att göra, dock utan att tänka steget längre eftersom hon utsätter sig själv och andra för fara.

6.1.2 Winston och O'Brien

O'Brien är medlem av Inre partiet och innehavare av en så betydande och avlägsen befattning att Winstons föreställning om den är vag (2016:15). O'Brien beskrivs som en storväxt kraftig karl med tjock hals och ett grovt och brutalt ansikte. Trots dennes avskräckande yttre har han ett tilldragande sätt och Winston känner sig starkt dragen till honom. Det har inte bara att göra med den intressanta kontrasten mellan O'Briens belevade sätt och hans brottarfysik, utan handlar mer om Winstons förhoppning om att O'Brien inte skulle vara fullkomligt politisk rättrogen (2016:15). Enligt Winston är det något i O'Briens ansikte som antyder detta: "inte nödvändigtvis att det står "bristande renlärighet" skrivet i hans ansikte, utan intelligens" (2016:15). Bilden av Winston som småvuxen, mager och klen är genomgående i hela romanen och står i kontrast till den store och starke O'Brien. Det innebär att Winston inte som en manlig stereotyp, eftersom han är i en underlägsen position. Stereotyp ska män vara starka, våldsamma och hårda (jfr Nikolajeva 2017).

När Winston blir tillfångatagen, innan han ska torteras, uppvisar han stark rädsla. Han blir slängd i en cell med andra fångar där han sitter tyst vid väggen, alltför upptagen av sin egen rädsla och smärta i magen för att intressera sig för omgivningen (2016:204). Om han ansetts vara typiskt manlig så kanske han hade uttryckt aggression, ifrågasatt tillfångatagandet och varit mer aktiv i stället för att till synes ge upp. Under

fångenskapen visar han för ett ögonblick upp en annan sida av sin karaktär. Vid ett tillfälle i cellen tänker han på Julia, hur hon har det och huruvida han hade kunnat rädda henne genom att fördubbla sin egen smärta. Han ställer sig frågan om han skulle gjort det och tänker ”ja, det skulle jag”. Här visar han prov på heroism, att han vill verka beskyddande mot någon i behov av skydd (en kvinna), vilket är en typisk manlig egenskap i litteratur (jfr Nikolajeva 2017). Dessa exempel visar att Hirdmans tanke om att man och kvinna är varandras motsatser inte riktigt stämmer i skildringen av Winston. Karakteriseringen av honom stämmer snarare överens med Connell och Pearse uppfattning om att vi blandar egenskaper samtidigt som vi förhåller oss till de könsnormer som är dominanta.

I framställningen av både Winston och O’Brien kan man se drag av den hegemoniska maskuliniteten beskriven av Gottzén (2014), nämligen det idealiserade sättet att vara man på där kvinnorna är underordnade männen. Enligt Gottzén baseras teorin på våld och hot om våld, vilket man genom dessa två karaktärer kan se olika exempel på. I O’Briens fall är det tydligt i beskrivningen av hans yttre, hans kroppsspråk och agerande och genom att han framstår som överordnad. I Winstons fall märks det bland annat genom dennes hallucinationer där han beskriver vad han hade velat göra mot Julia:

Han skulle prygla ihjäl henne med en gummibatong. Han skulle binda henne naken vid en påle och skjuta henne full med pilar som den helige Sebastian. Han skulle våldta henne och skära halsen av henne i orgasmens ögonblick. (2016:19)

En väsentlig skillnad mellan de manliga karaktärerna är att Winston hallucinerar om våld men inte utövar det, medan O’Brien använder både fysiskt och psykiskt våld. O’Brien använder sig av våld i samband med tortyren där han försöker få Winston att acceptera saker som de är. I samband med tortyren utövar även O’Brien psykiskt våld mot Winston genom att håna honom:

Titta i vilket skick du är! Sade han. Titta på lorten du har över hela kroppen. Titta på smutsen mellan tårna. Titta på det där motbjudande variga såret du har på benet. Vet du om att du stinker som en get? Det har du antagligen slutat märka. Se ut utmärglad du är. Ser du? Jag kan ta om din biceps med tummen och pekfingret. Jag skulle kunna bryta nacken av dej som en morot. (2016:245)

O’Briens överlägsna maktposition blir synlig även på sättet han talar om makt: ”Hur bevisar en människa sin makt över en annan? Genom att göra den illa. Makt ligger i att vålla smärta och förödmjukelse” (2016:240).

Ett annat exempel på när den hegemoniska maskuliniteten upprätthålls via O’Brien, dock utan våld, är när Winston och Julia besöker O’Brien och denne har vänt

sig i stolen så att han ser rätt på Winston. Han ignorerar Julias existens och tycks ta för givet att Winston yttrar sig för hennes räkning också (2016:162). Ännu ett exempel på hegemonisk maskulinitet finns i en av Winstons tillbakablickar. Han minns hur han som ung tjatat sig till mat av sin mor trots att det rådde brist på mat. Modern gav honom alltid en större del, eftersom hon tog för självklart att pojken i familjen skulle få mer mat, samtidigt som hon vid varje måltid vädjade till honom om att han skulle tänka på sin mor och sin lillasyster som var sjuk och som också behövde äta (2016:153). Winston förstod att det han gjorde var fel och att han svälte ut sina familjemedlemmar, men han kunde inte låta bli. Han såg det som en rättighet att få tillgång till mer mat (2016:153). I detta exempel ser man tydligt att modern, en kvinnlig karaktär, underordnar sig mannen genom att inte sätta sig emot mer än att be honom att sluta. Genom Winstons tankar bekräftas även synen på mannen som viktigare, genom att han ser det som en rättighet att få mer mat än sin mor och syster. Att männen har en särställning är något Patai (1984) menar är genomgående för alla Orwells romaner, inte endast i *Nittonhundraåttiofyra*. Enligt Patais studie fungerar kvinnan endast som en motsats till vilken män kan uppleva en känsla av överlägsenhet och dominans, något som tydliggörs främst i karaktäriseringen av O'Brien men stundtals även av Winston.

6.1.3 Julia och Katherine

Winston är gift och hans fru heter Katherine, men de har inte bott tillsammans på nästan elva år. Dock tillåter inte partiet skilsmässa, utan uppmuntrar i stället till boskillnad i de fall ett äktenskap är barnlöst. Katherine är en lång, blond flicka med vackra rörelser. Hennes ansikte beskrivs som djärvt och Winston menar att "man hade kunnat kalla det ädelt innan man kom underfund med att det inte fanns något alls bakom det, att det endast var en fasad" (2016:64). Winston hade tidigt i deras samliv slagit fast att Katherine hade, utan undantag, den dummaste, vulgäraste och tommaste hjärna han någonsin träffat på (2016:64f). Han kallade henne i tankarna för det levande ljudbandet eftersom det enda hon hade i sitt huvud var partiets slagord, således inga egna tankar eller åsikter. Katherine är aldrig aktivt närvarande i berättelsen, utan är endast ett minne återberättat av Winston för Julia.

Just hur kvinnor presenteras är något Aardema (2014) tar upp i sin studie. Hon skriver att alla kvinnliga karaktärer ofta presenteras från ett manligt perspektiv (här huvudkaraktären Winstons) där de beskrivs som mindre intelligenta, passiva och lätta att manipulera. I Winstons tankar om Julia syns detta, bland annat eftersom han tror att Julia ska vara "en idiot som alla andra" (2016). Ett exempel där man tydligt kan se

traditionella, kvinnliga könsroller som ställs emot otraditionellt agerande är om man jämför Katherine och Julia. Katherine agerar alltid rätt och mår dåligt om hon agerar fel till skillnad från Julia som blir upprymd av tanken på att bryta mot de regler som finns (2016:127). Julia ger kanske inte det omedelbara intrycket av att vara manlig, men flera av de handlingar hon utför och de egenskaper hon har går att koppla till stereotypt manliga egenskaper, något som också uppmärksammas i studier av den kvinnliga karaktären Katniss i Hungerspelen gjorda av bland annat Olsson och Eriksson (2016), Mårtensson (2007) samt Teglén och Österholm (2015).

6.1 Circle

I detta avsnitt presenteras analysen av karaktärer och relationer ur Dave Eggers roman.

6.1.1 Mae och Annie

I *Circle* heter huvudpersonen Mae. Hon har stor mun, tunna läppar, olivfärgad hy och svart hår med höga kindben och bruna ögon (Eggers, 2014:11f). Hon har läst humaniora på college, avslutat en utbildning värd tvåhundra-trettiofyra tusen dollar och därefter fått ett lågavlönat jobb långt ner i näringskedjan på el- och gasverket. Hon kallas där för "Svarta blixten" vilket anspelar på hennes hårfärg, men chefen på platsen förklarar för henne att det även anspelar på att hon kunde se fram emot en strålande framtid på företaget om hon spelar sina kort rätt (2014:15). Inom fyra eller fem år skulle hon kunna bli IT-chef för hela kontoret, men trots detta är hon gränslöst bitter eftersom hon tycker att hon förtjänar bättre med sin utbildning. På grund av sin chef Kevin står hon inte ut, och varje dag under den tidsrymd av ett och ett halvt år som hon jobbar där frågar hon sig själv om hon kan be sin bästa vän Annie om en tjänst. Mae beskrivs som att hon aldrig har varit någon som ber om att bli räddad eller att ens be om ett handtag (2014:17), eftersom det skulle upplevas som krävande och fräckt eller påfluget, vilket hon inte är fostrad till att vara.

Annie är i en chefsposition på företaget The Circle. Hon tillhör De fyrtio, en grupp bestående av de mest inflytelserika personerna inom företaget (2014:21). Hon kommer från en rik familj, är mycket söt men spinkig och har skrattgropar, långa ögonfransar och blont hår (2014:19). Hon beskrivs som en social person: "Hon var god vän med alla sina ex-pojkvänner, alla hon hade ihop det med och alla lärare (hon kände alla personligen och skickade presenter till dem)" (2014:19f). Annie är engagerad, drivande och har en stark vilja. På fester är hon den som gör bort sig så att alla andra kan slappna av.

Mae och Annie hade träffats när de båda studerade på samma skola. Båda tävlade i löpning och Mae, som hade fått ett löparstipendium, kände sig tvungen att vinna eller åtminstone prestera bra för att rättfärdiga sitt stipendium. Annie brydde sig inte så mycket om löpningen och hon dök oftast upp bara någon minut innan tävlingen, och vid det laget hade hon glömt bort vilken sträcka det var hon skulle springa och hon visste inte heller om hon hade lust att vara med (2014:21). I dessa två karaktärer syns en tydlig skillnad i inställning: medan Mae är tacksam och pliktskyldig är Annie privilegierad och känner därmed inte samma skyldighet att behöva prestera. Hon är heller inte beroende av att prestera bra på samma sätt som Mae kanske känner sig tvingad till på grund av sitt stipendium. Annie kan därför uppfattas som obekymrad och hård, vilket är egenskaper som stereotypiskt tillskrivs män eller pojkar (jfr Nikolajeva 2017).

En och en halv vecka efter att Mae tagit mod till sig att fråga om hjälp har hon fått ett jobb i The Circle. Hon hamnar på Kundvården, vilket är stället där de allra flesta börjar sin bana på företaget. Annie säger att hon ska hålla ögonen på Mae och att varje gång hon gör något riktigt bra så ska alla få veta det, för att hon ska slippa att vara långvarig på Kundvården. Enligt Annie klättrar folk snabbt, och till de högre positionerna i företaget rekryteras det nästan uteslutande internt (2014:22). Mae visar tacksamhet genom att säga att hon är glad för vilken tjänst som helst på The Circle. På det svarar Annie: ”Bättre att vara längst ner på en stege man vill klättra upp för än halvvägs på en som man hellre låter bli, eller hur? Någon jävla stege gjord av skit?” (2014:22). Mae skrattar av förvåning över att höra så fula ord komma från ”ett så sött” ansikte och frågar om Annie alltid svurit så mycket. Annie säger att hon gör det när hon är trött, vilket hon är för det mesta. Mae säger till henne: ”Du som brukade vara en sådan rar liten flicka” (2014:22.). Genom uppmärksammandet och kommentarerna om Annies språkbruk befäster Mae en möjligtvis en stereotyp bild av kvinnan som den lilla rara flickan, någon som inte ska vara ful i mun utan ska vara ljuv. Nikolajeva (2017:193f) skriver att kvinnor och flickor ofta beskrivs med egenskaper som milda eller aggressionshämmande och att använda ett fult eller vulgärt språk passar därför vanligtvis inte in på det som anses vara kvinnligt. Ett annat exempel på att Mae lever upp till normen och stereotypen av kvinnan som ljuv, emotionell och nästan ynkelig är att hon gråter ideligen. När hon fick jobbet så var hon så tacksam att hon nästan brast i gråt på arbetstid, varpå Annie sa: ”Nej nej nej, inget gråtande på andra dagen” (2014:52). Mae visar tydliga känslor, vilket ofta anses vara en kvinnlig egenskap, medan Annie verkar upprätthålla en stark fasad och tycker att gråt inte hör hemma på

arbetsplatsen, vilket kan kopplas till känslökyla och därmed kan ses som en mer manligt kodad egenskap (2017:193).

Nikolajeva (2017) menar att kvinnor ofta presenteras som goda och omhändertagande, vilket Mae ger exempel på genom sin reaktion på hur illa ställt det är med hennes pappa som har MS. Hon känner en hjälplöshet samtidigt som hon menar att det finns mycket hon skulle kunna göra och menar att en god dotterskulle säga upp sig från jobbet, skulle hjälpt till mer hemma och ut kämpat alla strider för att göra honom frisk (2014:91). I ett annat exempel där den emotionella och sårbara sidan av henne visas ringer Maes mamma i panik till Mae, såväl som till hennes före detta pojkvän Marcer för att berätta att läget är allvarligt med pappan. För att komma till familjen kör Mae två timmar i panik – för att sedan hitta sin före detta pojkvän utsedd till hjälte. Han hade varit där på fem minuter och hjälpt till, och blev sedan kallad familjens hjälte av Maes föräldrar. Hon kände sig otillräcklig, vilket beskrivs i följande citat: ”Hon sågs på något vis som försumlig. Och överflödig” (2014:138). Senare i romanen framkommer det att Mae kan låta sina föräldrar ingå i den sjukförsäkring som The Circle erbjuder, men det var Annie som ordnade det och blev utnämnd till familjens frälsare. Föräldrarna sa sig skämmas över att ha blivit beroende av sin dotter, men de var tacksamma och stolta (2014:174). Detta är ett tydligt exempel på Maes roll som omhändertagande och omsorgsfull, men även Annie visar sådana sidor (2014:239).

6.1.2 Mae och de manliga cheferna

En av Maes närmaste överordnade där hon jobbar på el- och gasverket är en man som heter Kevin som har en ”stinkande andedräkt och pälsaktig, yvig mustasch” (2014). Trots att han ska fungera som teknikchef vet han inte ett dugg om teknik, däremot vet han mycket om olika sorters kablar. Mae tycker därför att han borde ha blivit radioamatör i sin egen källare i stället för att agera handledare åt henne på el- och gasverket (2014:16). Kevin utsätter Mae för en typ av psykisk misshandel. Enligt Mae är de gånger han kallar in henne på sitt rum ytterst plågsamma. Han brukar fråga henne saker som ”Förstår du varför du är här? som om han var en vägpolis som tvingat henne att stanna” (2014:16). Hon upplever detta som jobbigt eftersom han förväntar sig att hon ska vara tacksam, medan hon egentligen anser sig ha kompetens som lämpar sig för ett bättre jobb. Andra gånger, när han är nöjd med vad hon åstadkommit under dagen, gör han något ännu värre: han berömmar henne. Han kallar henne sin protegé. Genom hans sätt att agera och vara mot Mae är maktpositionen tydlig. Han är chef, man, och hon är

underordnad honom. Hon ska veta sin plats i ordningen, vilket även märks tydligt i följande citat:

Det var så han brukade presentera henne för besökare: ”Det här är Mae, min protegé. Hon är ganska vass, för det mesta”. Och så blinkade han till henne som om han var kapten och hon var hans styrman och båda var veteraner som varit med om många vilda äventyr tillsammans och var varandra evigt trogna. ”Om hon inte ställer till det för sig så har hon en lysande framtid att vänta här.” (Eggers, 2014:17)

Samtidigt som han berömmar henne trycker han även ner henne. I sista meningen ligger även ett löfte eller inbakat hot, beroende på hur man ser det. Eftersom det inte sägs mycket mer om Kevin görs tolkningen att han är en man som, trots att han är underkvalificerad för sitt jobb, är mycket stolt över sitt arbete och dryg mot underordnade.

På Maes nya jobb blir hon vid flera tillfällen kallad till möten med sin nya avdelningschef Dan, en rolig, kraftig och välvårdad man, för att reda ut problem som uppstått utan hennes vetskap. Varje gång ber hon om ursäkt utan att veta vad saken gäller för att slippa undan fler problem och arga miner (2014:117). Här kan man se att den tidigare chefens hot påverkar hur hon agerar i det nya jobbet. I stället för att ifrågasätta varför hon blivit tillkallad ber hon direkt om ursäkt för eventuella olägenheter som uppstått. Hon följer tydligt de koder som stereotypiskt tillskrivs kvinnor: hon är lydig och beroende av jobbet samtidigt som hon agerar självupppoffrande eftersom hon inte ens för sin egen skull försöker ta reda på vad mötena handlar om utan bara accepterar det faktum att hon får tillsägelser (jfr Nikolajeva, 2017). Detta kan ha att göra med att Mae uttrycker en vilja att klättra snabbare på de interna stegarna och att hon därför lärt sig att den bästa strategin är att inte ifrågasätta, utan att bara vara följsam.

6.1.3 Mae, Francis och Kalden

Mae träffar på det nya företaget två män som hon på olika sätt blir förtjust i. Den förste är Francis, som med sitt mjukt triangelformade ansikte och sin krokiga sneda näsa fångar hennes uppmärksamhet på ett event som The Circle anordnar. De går ut på middag och Mae tycker att han har humor, är värtalig och gullig. Hon beskriver hans röst som djup, raspig, mogen och själfull (2014). Efter att de har ätit middag tillsammans bestämmer sig Mae för att hon ska kyssa Francis ute på gatan (2014:126). Hon gör detta och Francis tackar henne samtidigt som han säger att hon har befriat honom från ett inre tumult. Han säger även följande: ”Jag har aldrig någonsin tagit första steget. Men oftast tar det flera veckor för en kvinna att fatta att det är hon som

måste göra det” (2014:126). Trots att Francis ser bra ut och är vältalig känner han pressen att behöva ta första steget. Enligt en oskriven regel eller en outtalad norm i samhället är det män som ska ta initiativ medan kvinnorna ska vara passiva och se vad mannen bestämmer. Genom att Mae tar kommandot i situationen kände Francis sig friare. Vid ett senare möte mellan Francis och Mae spelar han in på sin mobilkamera när hon utför sexuella handlingar med honom. Mae ber honom radera filmen eftersom hon skäms, inte för handlingen men för det faktum att Francis tagit sig friheten att filma henne utan hennes vetenskap. Hon hamnar därmed i en utsatt och underlägsen position. Francis vägrar radera filmen och säger: ”Detta är något som inte händer mig så ofta, låt mig behålla minnet”. Francis går i sin personlighet från att vara en nervös och osäker man till att bli känslökall och hård.

Den andre mannen som Mae träffar är Kalden. Han beskrivs som smal, ganska lång, kraftfull och mystisk. Han finns inte på sociala medier och är därför svår att få tag i. Kontakten mellan Mae och Kalden initierades av honom och eftersom han är nästan omöjlig att få tag i sker alla möten på hans initiativ. Här ser man en väsentlig skillnad i relationerna, eftersom hon i relationen till Francis var initiativtagare medan hon med Kalden får vara passiv och vänta på hans närmanden. Trots att Mae inte vet riktigt vem Kalden är eller om han ens jobbar på företaget så har han tillgång till hemliga delar av *The Circle*, och Mae tycker att det är något anarkistiskt över honom. Han är självständig och stark och agerar beskyddande mot Mae. Mae och Kalden framställs som motsatser. Hon är öppen, syns på alla sociala medier och man får veta mycket om hennes person medan Kalden är svårare att få grepp om. Av det man får veta uppfattas han som att han skulle följa det som anses vara normen för manlighet, eftersom han inte på något sätt egentligen agerar annorlunda än vad som kan förväntas av en man (Ambjörnsson, 2006).

6.2 Avslutande jämförelse

I de båda verken finns i genuskonstruktionerna flera likheter och olikheter. De flesta manliga karaktärer följer i båda romanerna de normer som finns för män, samtidigt som de genom sitt sätt att agera skapar genussystemet där kvinnor ses som underordnade. Männerna i båda romanerna beskrivs som kraftfulla, intelligenta och imponerande, samtidigt som männen i Eggers roman ibland beskrivs som lömska, aggressiva och som jättar. Enligt Nikolajevas studie (2017:193) är det vanligt att män i litterära verk är mer analytiska medan kvinnor är mer syntetiserande. Mae bidrar till att ge mer innehåll till

nätverket i form av ständiga uppdateringar och interaktioner med andra (med vilket hon skulle kunna beskrivas som syntetiserande) genom att hon fortsätter att använda sig av produkterna som *The Circle* skapar.

I båda verken finns två manliga karaktärer som inte alltid följer den manliga normen, Winston och Francis. Ett exempel är när det kommer till att ta initiativ till möten. I båda fall skedde det genom att kvinnan var den som tog första steget. Den hegemoniska maskuliniteten så syns främst i Orwells karaktär O'Brien, men även stundtals i Winston. En skillnad mellan karaktärerna är att O'Brien aktivt utövar aktivt våld medan Winston endast gör detta i sina tankar. I Eggers roman är den hegemoniska maskuliniteten inte lika uppenbar men den tar sig ändå uttryck hos cheferna, som i Kevins agerande gentemot Mae där han genom psykiskt våld underminerar hennes position i relation till honom.

Kvinnorna i texterna uppvisar också likheter. Julia och Mae beskrivs inte alltid som typiskt kvinnliga, utan de har flera egenskaper och agerar på sätt som inte vanligtvis associeras med kvinnor. Däremot visar båda upp en vilja att vara alla till lags, genom att de engagerar sig i olika föreningar och aktiviteter utöver deras arbetstid – något som anses vara en typiskt kvinnlig egenskap (Nikolajeva, 2017:193). En av skillnaderna gällande kvinnorna är att i Orwells roman har vi en kvinna som tydligt följer normen för hur kvinnor ska vara och uppträda, Katherine, medan det i Eggers finns en kvinna som snarare följer den manliga normen, Annie. Annie är känslökall och hård men även beskyddande gentemot Mae. Hon är självständig och har fått en chefsposition för att hon jobbat hårt och lärt känna rätt personer. Att Mae och Annie är mycket manligare i sina egenskaper kan ha att göra med det Nikolajeva (2017:191f) skriver om att kvinnor i science-fiction kan skildras utanför sin könsstereotyp, vilket man ser exempel på i båda romanerna.

7 Diskussion

7.1 Genus i *Nittonhundraåttiofyra* och *Circle*

I analysen av *Nittonhundraåttiofyra* och *Circle* kan man se att det finns statistiskt manliga karaktärer som upprätthåller genus- och maktstrukturer, såsom O'Brien och Kevin. Männerna beskrivs oftast med egenskaper som är typiskt manligt kodade, exempel på sådana egenskaper är att de är intelligenta, imponerande, vältaliga och inflytelserika. De manliga karaktärerna beskrivs som att de lever enligt de traditionella maskulinitetsnormerna med undantag för Winston som är mer dynamiskt skildrad. Han

framställs snarare med dubbla genus, där det både finns en manlig och en kvinnlig sida. Trots att han är man beskrivs han i relation till övriga karaktärer som mindre manlig, exempelvis genom att han har en beskyddande medkänsla, att han är intellektuellt underlägsen och svag.

Flera kvinnor i texterna är dynamiskt skildrade, eftersom de inte helt följer sociala normer för kvinnliga egenskaper. Även om flera egenskaper kan kopplas till normer om hur kvinnor bör vara och agera så skildras de emellanåt även med manligt kodade egenskaper. Julia och Mae är tydliga exempel på det. Trots att både Julia och Mae är känsllosamma och vill vara alla till lags visar även de på en sida där de är aktiva och vill avancera. Julia gör det genom att hon tar initiativ till att träffa män vilket även Mae gör, men Mae är även ambitiös och driven att nå toppen på företaget. Annies egenskaper är ofta manligt kodade, eftersom är hon drivande med stark vilja och beskrivs som en maskin men även hon uppvisar stundtals också kvinnligt kodade egenskaper som exempelvis omtänksamhet. Den enda kvinnliga karaktär som är statisk och oföränderlig är Katherine. Hon beskrivs som vacker, men dum och vulgär. Att hon inte ändras kan ha att göra med att hon inte är särskilt aktiv i berättelsen och det faktum att hon endast återberättas ur Winstons perspektiv och att man därför får en statisk bild av henne.

Att kvinnliga karaktärer har flera manliga attribut är vanligt i ungdomslitteratur, skriver Nikolajeva (2017:193), vilket också bekräftas i studier av bland annat Olsson och Eriksson (2016), Mårtensson (2007) och Teglén och Österholm (2015). Dock menar Nikolajeva att dessa i slutet ofta anpassar sig till den rådande normen och agerar utifrån feminina könsstereotyper, något som blir synligt i karaktäriseringen av Mae eftersom hon inte avviker från det handlande som företaget förväntar sig av henne utan rättar sig in i ledet.

Aardemas (2014) anser att varken Orwell eller Eggers ifrågasätter traditionella genusstrukturer, vilket jag ställer mig tveksam till. Analysen jag gjort har visat att Winston, såväl som Julia och Mae bryter mot normer för vad som anses manligt eller kvinnligt enligt respektive rådande norm. Aardemas påpekar även att kvinnorna i Eggers roman *verkar* mer fria, exempelvis genom att de har möjlighet att avancera i företag och inneha chefspositioner, vilket kan kopplas till tiden i vilken romanen är skriven i (2013) och att det under 2000-talet har blivit allt vanligare med kvinnor som satsar på sina karriärer. Både Aardemas (2014) och Patai (1984) menar att Orwell marginaliserar kvinnor, vilket blir synligt genom det faktum att det endast finns ett fåtal namngivna kvinnor och att dessa ofta skildras negativt. Exempel på detta är bland annat

att Julia inte introduceras med namn utan förblir en bra bit in i romanen refererad till som "den mörkhåriga flickan" och att Katherine bland annat beskrivs som korkad. Patai (1984) menar även att Orwell förstärker hierarkin mellan könen, vilket jag vill argumentera emot eftersom Orwell faktiskt skildrar både Winston och Julia som dynamiska karaktärer. Det förekommer dock episoder där hegemonisk maskulinitet är norm i romanen. Därför är min uppfattning att mannen som norm för det allmängiltiga befästs, vilket gör att manligt genus får högre status än kvinnligt, något som Hirdman menar är vanligt (2001).

Att Orwells roman är skriven under 1940-talet märks eftersom samhällsnormerna var annorlunda än de är idag, exempelvis gällande kvinnornas roll. I Orwells roman kan man säga att kvinnorna har tre roller: att uppfostra, användas för fortplantning och för att spionera. I det samhälle Orwell målar upp förväntas kvinnor ta hand om barnen och männen samtidigt som de ska lära barnen det som Partiet vill att de ska kunna. I dagens samhälle har kvinnor fortfarande en tydlig roll när det kommer till uppfostran, men i flera länder (däribland Sverige) har det blivit vanligare med ett mer jämställt förhållande mellan föräldrar. Det modernare samhället återspeglas i *Circle*, där det är tillåtet och vanligt för en kvinna att vilja göra karriär.

7.2 Om texternas relevans och integration i värdegrundsarbetet

Med kursplanerna i svenska i åtanke kan en svensklärare välja att använda sig av skönlitteratur för att beröra ämnet genus och utmana elevernas sätt att tänka, eftersom undervisningen i kombination med litteratur kan synliggöra genusmönster som eleverna inte varit medvetna om eller inte tidigare diskuterat och problematiserat. Med hjälp av läsning och litteraturen ska eleverna kunna förstå andra människors erfarenheter, men detta går inte att göra oreflekterat. Litteraturen behöver bearbetas genom exempelvis av boksamtal som innebär att få eleverna träna på att reflektera över det lästa, samt att uttrycka sina tankar på ett strukturerat sätt. Meningen är att en tankeprocess ska uppstå och att samtalen ska erbjuda ett nytt sätt att tänka om något, eftersom det är elevernas deltagande som bygger upp diskussionen med sina egna tankar (Chambers 2014:136ff). En fördel med denna typ av samtal är att eleverna kan känna en trygghet i att tala i mindre grupp tillsammans med en lärare de känner.

För att ingen ska bli diskriminerad i skolan behöver man arbeta med förebyggande åtgärder och genom litteraturen kan en lärare närma sig elevens livsvärld men också använda litteratur som ett medel för att skapa förståelse för andra människor. Även om det är karaktärer i romaner som analyseras så kan en lärare, för att utmana elevernas sätt att tänka, lyfta fram frågor och diskussioner i klassrummet om genus och maktförhållanden.

Att genus kan konstrueras och omkonstrueras är en teori som jag utgått från i denna studie, men det är inte den enda som existerar. Genom att se hur karaktärernas kön blivit konstruerat kan man belysa det faktum att det inte enbart finns ett sätt att konstruera genus och identiteter, något som är viktigt för arbetet med skolans värdegrund. Att upplysa eleverna om att det finns fler sätt att se på genus än enbart utifrån dikotomt tänkande är viktigt, eftersom det kan tillåta elever att identifiera sig med en karaktär som inte nödvändigtvis är deras kön utan som snarare innehar egenskaper som gör att de kan relatera till karaktären. Kan man visa att det enligt teorier går att ha dubbla genus, som Winston eller Mae, får eleverna förhoppningsvis en mer mångsidig bild av hur genus och identiteter kan konstrueras. Att använda sig av hela romaner, till skillnad från textutdrag, i svenskundervisningen kan ge eleverna en bredare förståelse för ett verk, dess författare och ett givet tema. För att problematisera genus kan läraren använda sig av boksamtal eller arbeta med temat genus ämnesövergripande tillsammans med exempelvis samhällsvetenskapliga ämnen.

Denna studie kan användas av lärare som ett pedagogiskt verktyg i undervisningen i litteratur bland barn och ungdomar för att arbeta med genus, gymnasieskolans värdegrund och elevers identitet. Det är viktigt att lärare belyser de könsnormer som existerar och hur de formas för att kunna problematisera rådande normer. Att inta en plats i rådande genusordning, som Connell och Pearse (2015) beskriver det, är inte självklart eller uppenbart för ungdomar och om man ska kunna integrera texter och arbeta med dessa i klassrummet behöver eleverna vägledning och verktyg. I detta fall skulle dessa verktyg innebära att de får den bakgrund och teori som krävs för att kunna genomföra genusanalyser. På så vis kan eleverna introduceras till queera läsningar, det vill säga läsningar där man är medveten om heteronormativiteten som norm, men där man letar efter olikheter eller försöker se det som inte sägs i klartext. Lärare har möjlighet att låta elever se och förstå hur genus kan skapas och omskapas i en social kontext, vilket kan bidra till ökad förståelse för allas våra olikheter.

7.3 Vidare forskning

Vidare forskning skulle kunna vara att fortsätta arbetet med tematisk analys av genuskonstruktioner men i andra medier, som exempelvis olika typer av adaptationer av litterära verk. Orwells roman har adapterats i flera former, bland annat som film (första gången 1956) och under 2020 som musikal i Australien. Eggers roman *Circle* filmatiserades 2017. Genom att välja scener från filmerna, utifrån olika teman, går det att undersöka hur genus framställs i ett annat medium än text. Analys av filmadaptationer av till exempel Orwells och Eggers verk kan kopplas till teorier om konstruktionen av genus och bilda underlag för undersökningar om, eller hur, hegemonisk maskulinitet blir synlig i filmade adaptationer av litterära verk.

Referenser

- Aardema, Jennifer. (2014). *The Not-Yet of Gender Equality – the Representation of Gender in Dystopian Literature*. Utrecht University. Faculty of Humanities/Master thesis. Tillgänglig via: <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/301008>
- Alkestrand, Malin. (2016). *Magiska möjligheter: Harry Potter, Artemis Fowl och Cirkeln i skolans värdegrundsarbete*. Stockholm & Göteborg: Makadam förlag.
- Ambjörnsson, Fanny. (2006). *Vad är Queer*. Stockholm: Natur och kultur.
- Ambjörnsson, Fanny. (2016). "Queerteori" I: *Samhällskroppen – om samhälle, kön och sexualitet*. Red. Lindberg, Katarina och Olsson, Hans. RFSU och Skolverket.
- Bail, Paul. (2003). Sexuality as Rebellion in George Orwell's 1984. I: Fisher, J & Silber, E. (red). *Women in literature: Reading through the lens of gender*. Westport: Greenwood Press, ss. 215–217.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina. (2012) *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur
- Bloom, Harold. (2004). *The story behind the story*. Bloom's Guides: 1984. New York: Infobase Publishing
- Butler, Judith. (1990). *Genustrubbel. Feminism och identitetens subversion*. London & New York: Routledge
- Chambers, Aidan. (2014). *Böcker inom och omkring oss*. Huddinge: X Publishing.
- Connell, Raewyn. (1995). *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos
- Connell, Raewyn & Pearce, Rebecca. (2015). *Om genus*. Göteborg: Daidalos
- Eggers, Dave. (2014). *Circle*. Stockholm: Bokförlaget Forum
- Gottzén, Lucas. (2014). *Jämställdhet 2.0*. Hämtat 2017-12-20
<http://www.jamstall.nu/wp-content/uploads/2014/01/Maskulinitetsteori-pdf.pdf>
- Grönberg, Anna. (2017). "1984" gör succé efter debatt kring "alternativa fakta". Hämtat 2018-06-14 <https://www.svt.se/kultur/bok/1984-forsaljningssucce-efter-trump-debatt>
- Hedlin, Maria. (2010). *Lilla genushäftet 2.0 – Om genus och skolans jämställdhetsmål*. Kalmar: Linneuniversitetet
- Hirdman, Yvonne. (2001). *Genus – om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber
- Holmberg, Claes-Göran & Ohlsson, Anders. (1999). *Epikanalys: en introduktion*. Lund: Studentlitteratur
- Mårtensson, Evelina. (2016). *Genuskonstruktioner i Hungerspelen och Ruts bok – hur kan texterna användas i gymnasieskolans värdegrundsarbete?* Umeå Universitet. Ämneslärarprogrammet/Examensarbete. Tillgänglig via <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1094007/FULLTEXT01.pdf>
- Nieuwenhuis, Roderick. (2013). *Dave Eggers nieuwe roman vandaag uit in Amerika* [Dave Eggers' new novel today in America. A selection from the reviews]. NRC Handelsblad. Hämtat 2018-06-17 via <https://www.nrc.nl/nieuws/2013/10/08/dave-eggers-nieuwe-roman-vandaag-uit-in-amerika-een-greep-uit-de-recensies-a1467919>
- Nikolajeva, Maria. (2017) *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur
- Nilsson Skåve, Åsa. (2017). *Dystopiska och utopiska drag i svenska ungdomsromaner i Samtida svenska ungdomslitteratur: Analyser*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, Anna & Eriksson, Clara. (2016). *Hungerspelen: Normkritisk eller normativ? – En karaktärsstudie ur ett genusperspektiv*. Örebro Universitet. Grundlärarprogrammet/ Kandidatuppsats. Tillgänglig via <http://www.diva->

- portal.org/smash/get/diva2:934058/FULLTEXT01.pdf
- Orwell, George. (2016). *Nittonhundraåttiofyra*. Stockholm: Atlantis.
- Patai, Daphne. (1984). *The Orwell Mystique: A Study in Male Ideology*. University of Massachusetts Press.
- Skolinspektionen. (2012). *Skolornas arbete med demokrati och värdegrund*. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2012/demokrati/kvalgr-demokrati-slutrapport.pdf> Hämtad 2018-12-12
- Skolverket. (2017). *Reviderad läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. www.skolverket.se
- Teglén, Felicia & Österholm, Marie. (2015). *Genuskonstruktioner i "The Hunger Games" – en kvalitativ filmanalys av kvinnliga och manliga roller*. Stockholms universitet. Institutionen för Mediestudier/Kandidatuppsats. Tillgänglig via <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:896275/FULLTEXT01.pdf>
- West, Candace & Zimmerman, Don H. (1987). Doing gender. *Gender & Society*. Vol. 1, No. 2.
- Wilson, Shannon R. (2013). *Women's Utopian and Dystopian Fiction*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.